

Toruń, dnia 10 marca 2020 r.

prof. dr hab. Jan Falkowski
(prof. emeryt. Wydziału Nauk o Ziemi
i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu)

ul. Nałkowskiej 26

87-100 Toruń

Recenzja

w postępowaniu habilitacyjnym dr Barbary Maćkiewicz z Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Ocenę sporządzono w oparciu o kryteria wynikające z Ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki, z dnia 14 marca 2003 r. (Dz.U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami) oraz w kolejnych Rozporządzeniach Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, z dnia 1 września 2011 r. (Dz. U. Nr 196, poz. 1165).

Podstawą niniejszej recenzji był komplet dokumentów, w tym cykl powiązanych tematycznie publikacji pod tytułem: **Grunty rolne i rolnictwo miejskie we współczesnym rozwoju obszarów zurbanizowanych**, wraz z pismem Dziekana Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, z dnia 23 stycznia 2020 r., informującym mnie, że Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów powierzyła mi obowiązki recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dr Barbary Maćkiewicz.

1. Podstawowe informacje o przebiegu działalności naukowo-badawczej i zawodowej dr Barbary Maćkiewicz

Dr Barbara Maćkiewicz tytuł zawodowy magistra gospodarki przestrzennej uzyskała w 1999 r. na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Na tym samym Wydziale w 2004 r. uzyskała stopień doktora nauk o Ziemi, na podstawie rozprawy: „Rynek nieruchomości niezabudowanych w Poznaniu i powiecie poznańskim w latach 1995-2000”, której promotorem był prof. dr hab. Benicjusz Głębocki. W latach 1999-2005 pracowała jako asystent, a od 2005 r. do chwili obecnej jako adiunkt.

Zainteresowania badawcze dr B. Maćkiewicz w całym okresie jej pracy naukowej skupiały się głównie wokół problemów związanych z szeroko rozumianym rolnictwem miejskim, w tym

gospodarką gruntami rolniczymi i rynkiem nieruchomości, kanałami dystrybucji produktów rolnych, w tym żywności lokalnej i ekologicznej. W ostatnich latach Habilitantka zajmuje się też rozwojem turystyki zrównoważonej. Łączny dorobek publikacyjny obejmuje 45 recenzowanych prac naukowych, których 43 zostały opublikowane po doktoracie. Dorobek ten wraz z oceną pozostałej działalności naukowo-badawczej zostanie omówiony po ocenie głównego osiągnięcia naukowego.

2. Ocena głównego „osiągnięcia naukowego”, czyli cyklu powiązanych tematycznie publikacji pod tytułem: „Grunty rolne i rolnictwo miejskie we współczesnym rozwoju obszarów zurbanizowanych” – stanowiącego podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

Do recenzji przedłożono cykl 8 oryginalnych artykułów naukowych z lat 2015-2019, zawierających łącznie 122 s., z których zaledwie 1 jest w pełni samodzielny. Udział Autorki w pozostałych artykułach wynosi od 25% do 95%. Udział 70% i powyżej jest zawarty w 4 artykułach. Oceniam bardzo pozytywnie fakt, że przy poszczególnych publikacjach, zarówno uznanych jako osiągnięcie naukowe (Załącznik 4), jak i wybranych 15 kolejnych najważniejszych publikacjach, poza osiągnięciem naukowym (Załącznik 6), podano punktację oraz Impact Factor. Ponadto w przedłożonych Oświadczeniach o współudziale jest podany nie tylko procentowy wkład poszczególnych współautorów, lecz także w jakim zakresie i czego dotyczył ten współudział. Również pozytywnie oceniam fakt, że jeden z art. jest opublikowany w najbardziej prestiżowym, niezależnym czasopiśmie geograficznym ACME: An International Journal for Critical Geographies i jeden w czasopiśmie indeksowanym w Journal Citation Reports (JCR), posiadającym współczynnik impact factor oraz sześć artykułów z listy MNiSW, z których 3 wydane są w czasopiśmie uwzględnianym w bazie Scopus.

Cykl powiązanych tematycznie 8 publikacji naukowych pod wspólnym tytułem: **Grunty rolne i rolnictwo miejskie we współczesnym rozwoju obszarów zurbanizowanych**”, według mojej opinii oddaje w pełni treść zawartą w 8 artykułach. Habilitantka w Autoreferacie, przed omówieniem 5 zasadniczych problemów zawartych w cyklu publikacji zwraca uwagę na główny cel naukowy przyjętych prac, osiągnięte wyniki badawcze oraz ich aspekty aplikacyjne, czyli praktycznego wykorzystania, głównie w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Podzielam opinię Habilitantki, że „...w światowym dyskursie naukowym ostatnich lat wzrosło istotnie znaczenie badań nad rolnictwem miejskim”. Trzeba jednak przypomnieć, że badania rolnictwa miejskiego i podmiejskiego w literaturze zarówno zagranicznej, jak i polskiej trwają od co najmniej lat przedwojennych (w Polsce np.: Ernst J., 1932, Żabko-Potopowicz A. 1956, 1957), w

literaturze zagranicznej: Elliot F.F., 1933, Gras N.S.B., 1925, Papadakis J., 1936, Studensky G., 1927 i inni). Zgadzam się jednak z Autorką, że znaczenie badań, jak i sama problematyka rolnictwa miejskiego w rozwoju obszarów zurbanizowanych, została znacznie pogłębiona i uzyskała nowe aspekty w sensie problemowym, metodycznym, jak i przede wszystkim aplikacyjnym, zwłaszcza w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a także w zakresie problemów fiskalnych wynikających z niewłaściwej rejestracji katastralnej gruntów rolniczych i ich zamiany na cele inwestycyjne (nieruchomości), najczęściej pozarolnicze.

Celem podstawowym badań dr B. Mańkiewicz jest ocena merytoryczna, metodologia i aplikacja wpływu gruntów ornych i rolnictwa miejskiego we współczesnym rozwoju obszarów zurbanizowanych. Bardzo pozytywnie oceniam podkreślenie wielofunkcyjności rolnictwa miejskiego w postaci (Ryc. 1), zamieszczonej w Autoreferacie, które tłumaczy wieloaspektowe potraktowanie opracowań i osiągnięć prezentowanych przez Habilitantkę w 8 artykułach, z pozoru różnych, ale mieszczących się w szeroko rozumianym spektrum problemów rolnictwa miejskiego. Uzyskane wyniki badań według Habilitantki odpowiadają na 5 zasadniczych problemów badawczych, które postawiła sobie Autorka i zostaną one omówione zgodnie z jej sugestią.

Problem 1 (P1.) odpowiada na pytanie: - Czy gospodarka gruntami rolnymi na obszarach zurbanizowanych w Polsce sprzyja zachowaniu działalności rolniczej?

Jest on przedstawiony w formie 2 artykułów, w tym 1 współautorskiego, w którym wkład osoby ocenianej wynosi 80%. *Urban sprawl*, jak powszechnie wiadomo, powoduje dynamiczną utratę gruntów rolnych. Autorka sugeruje wprowadzenie skutecznej polityki mającej na celu ochronę gruntów rolnych przed wzrastającą urbanizacją w aglomeracji poznańskiej oraz w gm. Rokietnica. Jednak z dwóch artykułów nie wynika problem – jakie terenie rolnicze powinny być chronione – czy wszystkie? Od czego zależy realizacja tego problemu – np. – od jakości gleb, wysokiej produkcji rolniczej, bliskości rynku zbytu art. rolniczych, wreszcie od zagospodarowania przestrzennego i czynników administracyjnych. W podsumowaniu Autorka stwierdza, że w obydwu artykułach zwrócono uwagę na pilną potrzebę stworzenia narzędzi służących skutecznemu zabezpieczeniu działalności rolniczej na obszarach zurbanizowanych.

Problem 2 (P2.) jest zawarty w pytaniu: - Jaka jest skala rozbieżności pomiędzy polskim katastrem nieruchomości a faktycznym użytkowaniem gruntów rolnych na obszarach zurbanizowanych?

Ten problem według Autorki przedstawiają 3 artykuły (3-5). Artykuł 3 opublikowany w *Questiones Geographicae*, jest zdaniem Autorki pierwszym i dotychczas jedynym opracowaniem, w którym w skali całej gminy (tj. gminy Rokietnica), zbadano praktykę wyłączeń z użytkowania rolniczego jedynie fragmentów działek budowlanych. Blisko połowa łącznej powierzchni zabudowanych

działek budowlanych w ewidencji gruntów i budynków pozostawała nadal gruntem rolnym i w związku z tym podlegała opodatkowaniu nie podatkiem od nieruchomości, lecz znacznie niższym podatkiem rolnym. W konsekwencji w wyniku różnicy pomiędzy wysokością stawek podatku od nieruchomości i podatku rolnego, wpływy dla gminy były niższe o 2,33%. Według mojej opinii – wyniki tego fragmentu badań, mają znaczenie jedynie symboliczne. Znacznie ważniejszym wnioskiem z tego typu badań jest stwierdzenie, że więcej niż 50% użytków rolnych zamienionych na działki budowlane były to grunty III klasy bonitacyjnej, podlegające ustawowej ochronie gruntów. Artykuł zawiera też krytyczną ocenę działań w kierunku ochrony gruntów rolnych w mieście stwierdzając, że tworzenie planów ochraniających najlepsze grunty rolne przed zmianą funkcji jest jedynie dobrowolnym działaniem gminy, a w dużej mierze zależnym od presji inwestycyjnej inwestorów.

Artykuł 4, jest efektem współpracy 3 autorów i dotyczy identyfikacji faktycznego sposobu użytkowania gruntów rolnych wchodzących w skład zabudowanych terenów mieszkaniowych aglomeracji poznańskiej. Aż 85% uż.r. wchodzących w skład zabudowanych działek budowlanych wykorzystywana była jako trawniki i tereny rekreacyjne, z niewielkim udziałem przeznaczenia terenów pod uprawę warzyw. Oznacza to, że w zdecydowanej większości zagospodarowanie tego typu gruntów było sprzeczne z danymi katastru nieruchomości, gdzie wciąż wykazywane są jako użytki rolne, za które pobiera się zdecydowanie niższy podatek niż podatek od nieruchomości. Zatem można stwierdzić, że wnioski z tego artykułu są zbliżone do wyników badań zamieszczonych w art. 3. W posumowaniu art. 4 stwierdza się, że badania wykazały zanik tradycji i symboliki wiejskiego ogrodu, jako specyfiki gatunkowej, kompozycyjnej i funkcjonalnej, co ostatecznie wpływa na utratę tożsamości krajobrazu wiejskiego.

W art. 5, w którym wkład merytoryczny Autorki wynosi 25%, jest efektem współpracy międzynarodowej z Uniwersytetem hiszpańskim w Jaen. Autorka zajęła się mechanizmem, który przyczynia się do poprawy procedur zmiany geometrii obrazu, w taki sposób aby lepiej dostosować go do geometrii działań wektorowych. Procedura ta odgrywa kluczową rolę w analizie zmian w użytkowaniu terenu. Podejście zaproponowane w artykule pozwala na dokładniejsze obliczanie powierzchni użytków rolnych, które są zagospodarowane inaczej niż wskazywałyby ustalenia katastru nieruchomości.

Walorem praktycznym trzech artykułów jest określenie skali rozbieżności występujących pomiędzy zapisami katastru nieruchomości a stanem faktycznym, co w konsekwencji prowadzi do oszacowania wysokości strat finansowych, jakie rocznie ponosi samorząd gminy. W tym problemie zastosowano różną metodykę badawczą, od badań natury ogólnej aż po bardzo szczegółowe procedury zmiany geometrii obrazu w taki sposób, aby lepiej dostosować go do geometrii działek

wektorowych. Problem przedstawiony w części art. 5, moim zdaniem, jest problemem geodezyjnym i nie jestem w stanie ocenić jego nowatorskości podejścia, a tym samym znaczenia dla badań z zakresu geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej.

Problem P3.: Jak kryzys gospodarczy zmienił podejście do gruntów i rolnictwa na obszarach zurbanizowanych (przykład Hiszpanii)?

Powyższy problem jest przedstawiony przez Habilitantkę w artykule 6-tym, przy współpracy z pracownikami dwóch uniwersytetów: Alicante w Hiszpanii i Calgary w Kanadzie w 2017 r. Artykuł ukazał się w prestiżowym czasopiśmie geograficznym – *An International Journal for Critical Geographies*. Autorzy podjęli ten problem, ponieważ w literaturze światowej rzadko można było spotkać badania nad wpływem globalnego kryzysu na projekty związane z rolnictwem miejskim. Ewolucja rolnictwa miejskiego była w Hiszpanii inna niż w Europie Północnej i Środkowej, lub Ameryce Północnej, ponieważ w porównaniu z państwami zachodnimi pozostawała ona krajem rolniczym. Proces masowego odpływu ludności z obszarów wiejskich w Hiszpanii zaczął się dopiero w latach 50. ub. wieku, w tym dynamiczny spadek zatrudnienia w rolnictwie. Intensywna urbanizacja, spektakularny boom mieszkaniowy, zmieniły też krajobrazy podmiejskie, zwłaszcza w zakresie ogrodnictwa działkowego. Jako **studium przypadku autorzy wybrali prowincję Alicante**, gdzie boom na rynku nieruchomości najsilniej związany była z przemysłem turystycznym i objął liczne tereny rolnicze. W latach 1999-2010 w prowincji Alicante ok. 50% użytków rolniczych przekształcono w tereny zurbanizowane, a odsetek ludności miejskiej wzrósł do 86%. O ile działania tonujące pochłanianie obszarów huerty podjęto w prowincjach: Walencja i Murcja to w prowincji Alicante nie podjęto tego typu działań. Ustalono, że w tej prowincji łączna powierzchnia wszystkich komunalnych projektów ogrodniczych wynosiła zaledwie 6,6 ha., natomiast z 38 ogrodów na obszarach dawnych huertas udało się utworzyć 12, położonych z reguły na peryferiach. Tworzenie tzw. banku ziemi rolniczej, na terenach nieuprawianych ale odpowiednich dla rolnictwa, praktycznie się nie powiodło. Korzystniejsza sytuacja była w zakresie ogrodów działkowych, które umożliwiły nie tylko produkcję żywności, ale też funkcję edukacyjną w zakresie rolnictwa ekologicznego oraz czynnej rekreacji. Jak zauważa Autorka w Autoreferacie, ta publikacja wzbogaciła międzynarodowe badania nad rolnictwem miejskim przez wyjaśnienie historii i specyfiki ogrodów działkowych w Hiszpanii oraz lepsze zrozumienie zmian w gospodarce, użytkowaniu gruntów i relacji miejsko-wiejskich w czasach kryzysu.

P4. Jak przebiega proces rozwoju ogrodów społecznych w polskich miastach? Czy można je uznać za istotny element rolnictwa miejskiego?

Ten problem został przedstawiony w 7 artykule zamieszczonym w czasopiśmie *Quaestiones Geographicae* (jako efekt współpracy z uniwersytetem w Sewilli), w którym udział Autorki w jego

koncepcji i treści stanowił 70%. Badania dotyczyły głównie ogrodów społecznych, które w latach 70. ub. wieku powstały w Stanach Zjednoczonych, w krajach Ameryki Łacińskiej, a w Europie pojawiły się niedawno. Charakteryzują się tym, że są zakładane i prowadzone wspólnie przez grupy społeczne złożone z mieszkańców i aktywistów miejskich. Często zajmują najpierw tzw. brownfields lub inne wolne tereny miejskie, a dopiero później starają się o wsparcie administracyjne pod względem finansowym, logistycznym i prawnym.

Z badań Autorki w Polsce wynika, że w ostatnich latach ogrody społeczne mają dynamiczny trend wzrostowy, nie tylko w skali lokalnej, ale także w inicjatywach ogólnopolskich, poprzez konkursy finansowane przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Najwięcej ogrodów społecznych ma Warszawa – 21. Szczegółową analizą objęła Autorka ogrody społeczne w Poznaniu, które były inicjowane przez różne organizacje pozarządowe. Na 12 ogrodów społecznych, jakie są w Poznaniu, 5 powstało w wyniku działań oddolnych, a pozostałe były efektem inicjatyw odgórnych. Najwięcej ogrodów w Poznaniu powstało z inicjatywy Generator Malta, jako społeczno-artystyczny program towarzyszący Festiwalowi na J. Maltańskim. Jednak jak słusznie zauważa Autorka nie przetrwały one próby czasu i zaledwie w jednym z nich realizowano wszystkie główne funkcje ogrodów społecznych. Przejrzałam stronę internetową Festiwalu na J. Maltańskim za 2019 r., i w niej nie ma ani zdania o tej specyficznej dla artystów inicjatywie.

Zgadzam się z Autorką, że ogrody społeczne należy uznać za istotny element rolnictwa miejskiego, zwłaszcza na obszarach nieużytków i przestrzeni zdegradowanych oraz stanowią szansę dla zmiany podejścia do rolnictwa na obszarach zurbanizowanych, aktywizują i angażują społeczność miejską. Tworzenie i utrzymanie ogrodów społecznych powinno być traktowane niemal jak „chirurgiczna” interwencja mająca na celu naprawę tkanki miejskiej i społecznej oraz generują nowy model miasta, zarówno w kategoriach ludzkich, jak i przestrzennych.

P5. W jaki sposób rolnictwo miejskie przyczynia się do rozwoju zrównoważonego obszarów zurbanizowanych w Hiszpanii?

Problem ten jest wynikiem współpracy międzynarodowej z uniwersytetem w Sewilli i uniwersytetem w Jaen – w Andaluzji i został opublikowany w *Questiones Geographicae*. Udział w opracowaniu Habilitantki wynosi 70% i zasługuje na uwagę ze względu na poruszony problematykę od strony materiału badawczego, zastosowanych metod oraz wartość aplikacyjną. Artykuł 8-my jest krytycznym spojrzeniem na wkład rolnictwa miejskiego we wszystkie filary zrównoważonego rozwoju. Na podstawie studium przypadku badanego w 15-tys. miasteczku Baeza w Andaluzji, Autorka dokonała ocenę oddziaływania nowej w tym regionie formy rolnictwa miejskiego, tj. ogrodów działkowych na wszystkie filary rozwoju zrównoważonego. W studium przypadku wykorzystano technikę desk research, badania terenowe i wywiady pogłębione.

Badania wykazały, że utworzenie ogrodów działkowych w Baezie wsparło wszystkie 3 filary zrównoważonego rozwoju miasta, tj. społeczny (dla bezrobotnych, rodzin o niskich dochodach i emerytów), bezpieczeństwa żywnościowego oraz aktywny wypoczynek. Znaczenie ogrodów działkowych w budowaniu lokalnej społeczności było jednak ograniczone. Jedynym pozytywnym efektem była współpraca między użytkownikami działek oraz produktywnie wykorzystanie byłego nieużytku. Posiadacze działek nie podejmowali handlowych i dlatego wykorzystanie ogrodów działkowych miało charakter indywidualny i w żaden sposób nie przyczyniło się do ożywienia podupadającego lokalnego rynku produktów spożywczych. W zakresie filaru środowiskowego ogrody działkowe pomogły w ochronie gleby i krajobrazu oraz miało wpływ na odpowiedzialne gospodarowanie wodą i odpadami przez użytkowników działek. Powstanie ogrodów działkowych nie przyczyniło się do rozwinięcia celów edukacyjnych, uczestnictwa w szkoleniach, uzyskaniu profesjonalnej pomocy ani współpracy z bankami rodzimych i ekologicznych nasion. Mimo tej negatywnej konstatacji, warto jeszcze raz podkreślić generalny wniosek wynikający z badań, że ogrody działkowe generalnie mają zarówno w Hiszpanii jak i Polsce co najmniej trzy aspekty: społeczny, bezpieczeństwa żywnościowego oraz rekreacyjny.

W **Podsumowaniu**, zamieszczonym w Autoreferacie Autorka stwierdza, że cykl 8 publikacji stanowi powiązane tematycznie osiągnięcie naukowe i swój pogląd uzasadnia 5 najważniejszymi wnioskami, które teoretycznie i praktycznie – moim zdaniem, mogą odpowiadać na 5 hipotez, które być może powinny być postawione *a priori*, które jednak *expressis verbis* Autorka nie formułuje:

1. **W Polsce grunty rolne nadal postrzega się jako potencjalne tereny inwestycyjne, jednak racjonalna gospodarka nie sprzyja zachowaniu działalności rolniczej na obszarach zurbanizowanych.**
2. **Gospodarka gruntami rolnymi na terenach zurbanizowanych Polski utrudniona jest przez wyłączanie części dobrej jakości gruntów z użytkowania rolniczego co prowadzi do rozbieżności między zapisami katastru nieruchomości a faktycznym użytkowaniem terenu.**
3. **Światowy kryzys gospodarczy w 2000 r. w Hiszpanii przyczynił się do rewaluacji (zwiększenia) rolniczego użytkowania ziemi, ale spekulacja gruntami uniemożliwiała samorządom gminny pozyskiwanie użytków rolnych na szerszą skalę.**
4. **Powstające w Polsce ogrody społeczne należy uznać za istotny element rolnictwa miejskiego i szansę dla zmiany podejścia do rolnictwa na obszarach zurbanizowanych.**
5. **Aby w pełni wykorzystać potencjał rolnictwa miejskiego należy traktować je szerzej niż tylko jako samą produkcję żywności, ale także jako tereny o funkcji rekreacyjnej i ochronnej.**

Z powyższymi wnioskami zgadzam się generalnie jak też z opinią, „**że wyniki badań znaleźć mogą szerokie spektrum zastosowań, tak w krajowym, jak i międzynarodowym obiegu**” (Autoreferat s. 23). Mam jednak wątpliwości, czy obserwacje kryzysu ekonomicznego w Hiszpanii (wniosek 3) można przenosić na grunt Polski, gdzie panują inne warunki: klimatyczne, zagospodarowania przestrzennego i wykorzystania rolniczego na obszarach zurbanizowanych. Inna uwaga krytyczna to skoncentrowanie się Autorki na badaniach lokalnych i regionalnych, przeprowadzonych głównie w aglomeracji poznańskiej, a więc zastosowanie wyników badań w ujęciu całościowym badanej problematyki i uzyskanych wyników do skali Polski jest zbyt daleko idące. Doceniając bogatą literaturę krajową, a zwłaszcza zagraniczną, na którą powołuje się Autorka, mam drobną uwagę, że w poszczególnych publikacjach są cytowane całe prace, chociaż ich wykorzystanie jest fragmentaryczne. Na przykład w 3 ostatnich publikacjach (6-8), średni wskaźnik całościowego cytowania (bez podania konkretnych stron) wynosi 25%.

Oceniając generalnie zaproponowane przez Autorkę 8 publikacji uważam, że spełniają one kryteria problemowe, metodyczne i aplikacyjne dzieła naukowego. Poruszają bardzo ważny problem miejsca terenów rolniczych w obszarach zurbanizowanych oraz ich często wadliwe wykorzystania. Badania wykazały szerokie spektrum wykorzystania rolnictwa miejskiego nie tylko jako działu produkcyjnego, ale też aktywnego w sferze ochrony środowiska i rekreacji. Podejmują w formie dyskusji, skalę niezgodności między rejestrami katastralnymi nieruchomości a faktycznym użytkowaniem rolniczym. Przedstawiają też zupełnie nowe problemy, jakie aktualnie związane są z rolnictwem miejskim (i podmiejskim), jak np. ogrody społeczne, oraz przeciwdziałanie włączaniu gruntów klas I-III, ustawowo chronionych, do terenów inwestycji pozarolniczych. Autorka w opracowaniach stosuje wiele różnorodnych metod: statystycznych, graficznych, kartograficznych i geodezyjnych, Wykorzystuje też metody matematyczne np. do oceny prezentacji badań katastralnych w art. „Method for an automatic alignment...” opublikowanym w Survey Review Art. 5; własne, oryginalne rozwiązania graficzne dla przedstawienia wielofunkcyjności ogrodów komunalnych w art. 7. opublikowanym W Quaestiones Geographical w 2018 r. oraz w art. 8, opublikowanym w 2019 r.

W części ocenianych publikacji Autorka wykorzystuje metodę case study, dla zilustrowania badanych problemów rolnictwa miejskiego, co stanowi dowód nie tylko właściwego jej opanowania, ale i umiejętnego zastosowania w realizowanym problemie badawczym. Podjęta problematyka badawcza przez Autorkę ma szerokie możliwości zastosowania aplikacyjnego, zwłaszcza w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Zatem pewne uwagi i zastrzeżenia krytyczne, przedstawione powyżej, nie podważają mojej opinii generalnej, że przedstawiony dorobek naukowy p. dr Barbary Maćkiewicz w

postaci 8 powiązanych tematycznie publikacji, spełnia kryteria osiągnięcia naukowego w dyscyplinie geografia (w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna).

3. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Poza ośmioma publikacjami wskazanymi jako osiągnięcie naukowe, Autorka przedstawia w Załączniku 6, jeszcze 15 innych publikacji, które uznaje za najważniejsze, w tym 5 rozpraw i artykułów naukowych całkowicie własnych, o wysokiej punktacji 9-14 pkt., a pozostałe są współautorskie. W dodatkowych publikacjach na szczególną uwagę zasługuje różnorodna tematyka jednak skoncentrowana na wybranych problemach rozwoju rolnictwa w ujęciu lokalnym i regionalnym, bogata literatura, w dużej części zagraniczna. W podsumowaniach Autorka konsekwentnie zwraca się uwagę na wyniki badań oraz wnioski.

Habilitationka zamieszcza w Autoreferacie 4 zasadnicze nurty jej badań: **1. Gospodarka gruntami i rynek nieruchomości; 2. Rozwój rolnictwa; 3. Kanały dystrybucji produktów rolnych, szczególnie żywności lokalnej i ekologicznej; 4. Rozwój turystyki zrównoważonej** – i je szczegółowo omawia, łącznie z pogłębioną analizą i uzyskanymi wynikami badawczymi, oraz ich wkładem do szerokiej problematyki geografii rolnictwa, osadnictwa wiejskiego, miast i terenów zurbanizowanych. Każdy z nurtów badawczych Autorka bardzo szczegółowo interpretuje, zwracając uwagę zarówno na treść opracowania, metodykę jak również wydawnictwo. Część opracowań ma charakter ekspertyz w ramach KPZK PAN (np. **A21, A22**) w 1 nurcie badawczym. Cenne są opracowania z zakresu rynku nieruchomości niezabudowanych, wskazujące na nieprawidłowości jakie były udziałem Agencji Nieruchomości Rolnych Skarbu Państwa oraz inwestorów, którzy wykorzystując słabości obowiązującego prawa doprowadzili do zmiany przeznaczenia gruntów rolnych, po byłych PGR i RSP na bardziej intratne, zwłaszcza na obrzeżach Warszawy i innych aglomeracji, w tym także poznańskiej. Chaotyczne procesy urbanizacyjne występujące w Polsce od ponad dwóch dekad, są według opinii Autorki w dużej mierze konsekwencją tych działań. Habilitationka opracowała też 1 rozdział (**R17**) w monografii: *Koncepcja kierunków rozwoju przestrzennego Metropolii Poznań*, która w 2017 r. została wyróżniona Nagrodą Prezesa Rady Ministrów.

Łączny dorobek publikacyjny Habilitationki obejmuje 45 recenzowanych prac naukowych, w tym 43 opublikowane po doktoracie. Poza cyklem 8 publikacji jako głównego osiągnięcia naukowego, Habilitationka wydała 1 monografię, 14 artykułów naukowych, 20 rozdziałów w pracach zbiorowych. Ponadto była współredaktorką dwóch monografii. Artykuły były publikowane w

uznanych czasopismach i uznanych periodykach krajowych! Spośród 20 rozdziałów 2 ukazały się w renomowanych wydawnictwach zagranicznych tj. Ashgate Publishing i Springer International Publishing. 13 artykułów Habilitantka opublikowała w j. angielskim i 1 w hiszpańskim. Według danych Autorki na dzień 15 kwietnia 2019 r. jej publikacje były cytowane w bazie Web of Science – 15 razy; w bazie Scopus 120 razy (z pominięciem autocytowań). Wartości indeksu Hirscha wynoszą odpowiednio: 2,22 wg bazy Web of Science i 5 dla bazy Scopus.

4. Działalność pozostała, w tym: kierowanie międzynarodowymi i krajowymi projektami badawczymi, konferencje krajowe i zagraniczne (w tym: referaty plenarne i zamawiane oraz referaty pozostałe i postery), współpraca międzynarodowa, staże krajowe i zagraniczne

Habilitantka w Autoreferacie na s. 11-16; 21-24 podaje szczegółowe osiągnięcia w zakresie pozostałej działalności naukowej. W latach 2005-2018 brała udział w realizacji 5 projektów badawczych, poświęconych głównie rynkowi nieruchomości, rolnictwu i obszarom wiejskim oraz koncepcji kierunków rozwoju przestrzennego Metropolii Poznań, w tym w 2 projektach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W tym samym okresie wzięła czynny udział w 43 konferencjach, w tym 20 międzynarodowych, podczas których wygłosiła 26 referatów i przedstawiła 4 postery, a także w 23 konferencjach krajowych z 19 referatami i 7 posterami, w tym wygłosiła 5 referatów plenarnych i zamawianych! Zdecydowana większość z 45 referatów dotyczyła szerokiego spektrum „rolnictwa i obszarów wiejskich”, zwłaszcza przemian dokonujący się pod wpływem procesów urbanizacji. Ten bardzo ważny składnik działalności naukowej osoby ubiegającej się o habilitację oceniam wysoko.

5. Ocena działalności dydaktycznej i samokształceniowej

Dr B. Maćkiewicz bierze bardzo aktywny udział w pracach dydaktycznych na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych, obecnie na Wydziale Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w Poznaniu. W latach 2005-2019 prowadziła 20 rodzajów zajęć dydaktycznych, w tym 5 wykładów, 4 wykłady monograficzne w j. angielskim, 10 różnych zajęć typu ćwiczenia, seminaria i laboratoria oraz odbyła ze studentami 3 ćwiczenia terenowe. O ogromnej pracowitości p. dr Barbary Maćkiewicz świadczy m. in. liczba godzin dydaktycznych ponadwymiarowych od 82 do najczęściej 200-300 godzin, przy pensum dydaktycznym 210 godzin. W roku akademickim 2016-2017 Habilitantka zrealizowała 583,5 godzin dydaktycznych!

W latach 2005-2018 była promotorem 19 prac licencjackich i 20 magisterskich oraz recenzentem 17 prac licencjackich i 3 magisterskich. Dr Barbara Maćkiewicz odbyła 4 staże naukowe w 4 Uniwersytetach: w Berlinie, Cluj-Napoca (Rumunia), L'Aquila (Włochy) oraz w Sewilli (Hiszpania).

Habilitantka stale podnosi swoje kwalifikacje językowe, zwłaszcza w zakresie j. angielskiego i j. hiszpańskiego, uzyskując certyfikaty potwierdzające zaawansowaną znajomość tych języków w zakresie poziomu C1. Odbyła też 2 kursy w zakresie pisania artykułów do czołowych czasopism anglojęzycznych oraz prowadzenia dydaktyki w j. angielskim.

Działalność dydaktyczną oraz podnoszenie własnych kwalifikacji oceniam bardzo, bardzo wysoko!

6. Współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym czyli działalność naukowo-organizacyjna

W działalności organizacyjnej należy podkreślić przede wszystkim funkcje jakie Habilitantka pełniła na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM:

1. W latach 2006-2008 pełniła funkcje Wydziałowego Koordynatora programu Erasmus +; w ramach którego nawiązała kooperację z pracownikami naukowymi uniwersytetów w Rumunii, Włoszech, Hiszpanii i Centrum Studiów Ekonomicznych i Regionalnych Węgierskiej Akademii Nauk w Budapeszcie.
2. W latach 2008-2012 pełniła funkcję wydziałowego Koordynatora ds. Promocji wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych,
3. W latach 2012-2016 była członkiem Zespołu ds. Promocji wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych,
4. W latach 2002-2006 i od 2008 r. była opiekunem roku na kierunku gospodarka przestrzenna (stacjonarne studia magisterskie i stacjonarne studia magisterskie uzupełniające)
5. Współpraca naukowa i dydaktyczna z Powiatowym Ośrodkiem Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej PODGiK w Poznaniu oraz Wielkopolskim Biurem Planowania Przestrzennego w Poznaniu, zarówno naukowa – podejmowanie wspólnych tematów badawczych jak i dydaktyczna, np. organizacja praktyk dla studentów kierunków: gospodarka przestrzenna i geologia. Ponadto była współpraca z Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa – Oddział Terenowy w Poznaniu, oraz z Polskim

Związkiem Działkowców w Okręgu Poznańskim. Współpraca ta ma charakter międzynarodowy z Niemiecką Federacją Ogrodów Działkowych.

6. Aktywnie angażuje się w prowadzenie badań przez Koła Naukowe Studentów Geografii oraz Gospodarki Przestrzennej, przygotowując studentów do wspólnych publikacji naukowych i wystąpień.

W aspekcie naukowo-organizacyjnym działalność Habilitantki oceniam wysoko.

7. Konkluzja

Przedstawione do oceny 8 publikacji jako główne osiągnięcie naukowe Habilitantki oceniam pozytywnie. Autorka wykazała się dobrą erudycją, czytaniem w literaturze przedmiotu i umiejętnością stawiania problemów, i ich rozwiązywaniem. Moje uwagi krytyczne i zastrzeżenia, nie wpływają generalnie na ostateczną ocenę. **Badania naukowe Habilitantki – dr Barbary Maćkiewicz wypełniają istotną lukę w badaniach z zakresu geografii (geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej), i spełniają wymogi stawiane osiągnięciu naukowemu w rozumieniu art. 16, ust. 2, pkt. 1, powołanej na wstępie ustawy.**

Biorąc pod uwagę pozostałą działalność naukową, dydaktyczną, samokształceniową oraz organizacyjną, p. dr Barbara Maćkiewicz udowodniła, że jest dojrzałym naukowcem. Jej pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze potwierdzają i wzmacniają moją opinię, iż dorobek Wnioskodawczyni jednoznacznie predestynuje Ją do otrzymania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie Nauk o Ziemi, w dyscyplinie geografia (w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna). Za takim wnioskiem przemawia także Jej bardzo aktywny udział w życiu naukowym, wyrażający się wystąpieniami na konferencjach krajowych i zagranicznych. Z przedstawionej przez Habilitantkę dokumentacji wynika też, że aktywnie uczestniczy w dydaktyce i samokształceniu.

Wszystkie powyższe okoliczności pozwalają mi sformułować pogląd, iż p. dr Barbara Maćkiewicz w sposób nadzwyczaj profesjonalny zaplanowała i konsekwentnie zrealizowała drogę kariery naukowej zmierzającej do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.

Pragnę także wyrazić zdanie, iż przedstawiona mi do oceny Dokumentacja Habilitantki została opracowana w sposób wzorowy, przejrzysty, logiczny, pełny i nadzwyczaj elegancki. Z taką perfekcją w tym zakresie dotychczas się nie spotkałem.

Torun, d. 10. III. 2000.

Jan Faller